

بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در بین جوانان شهر ایلام

کریم کسانی^۱، عزیز کسانی^۲

۱. نویسنده مسئول: کارشناسی ارشد برنامه ریزی رفاه اجتماعی، E-mail: kasani57@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد اپیدمیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

چکیده

زمینه و هدف: سرمایه اجتماعی یکی از عوامل مهم در امر توسعه اجتماعی و رفاه اجتماعی می‌باشد. این تحقیق به بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در بین جوانان ۱۸-۲۹ ساله شهر ایلام می‌پردازد. **روش کار:** این تحقیق، پیمایشی می‌باشد که از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری، جوانان ۱۸-۲۹ ساله شهر ایلام و جمعیت نمونه ۴۰۰ نفر است. روش انتخاب نمونه، خوشه‌ای چند مرحله‌ای است. **یافته‌ها:** یافته‌های به‌دست‌آمده نشان داد که متغیرهای مستقل بجز تحصیلات و اشتغال با سرمایه اجتماعی رابطه معنی‌داری دارند و در مجموع هفت فرضیه مورد تأیید قرار گرفت و دو فرضیه رد شد، بدین صورت که رابطه معنی‌داری بین میزان تحصیلات و سرمایه اجتماعی و همچنین اشتغال و سرمایه اجتماعی مشاهده نشد. **بحث:** براساس تحقیقات انجام‌گرفته، بین سرمایه اجتماعی و متغیرهای مستقل، روابط معنی‌داری وجود دارد و از دیدگاه‌های این تحقیقات، در این پژوهش استفاده شده است. **نتیجه‌گیری:** پیشنهاد می‌گردد به منظور افزایش سرمایه اجتماعی، برنامه‌ریزی‌های جامعی در زمینه مشارکت رسمی و غیر رسمی برای نسل جوان صورت گیرد و با توجه به تأثیر مهاجرت بر سرمایه اجتماعی، برنامه‌ریزی دقیقی برای جلوگیری از مهاجرت به شهرها صورت گیرد. **واژه‌های کلیدی:** اشتغال، تحصیلات، جنسیت، دینداری، سرمایه اجتماعی، مشارکت رسمی

پذیرش: ۸۹/۱۲/۱۹

دریافت: ۸۹/۴/۳

مقدمه

می‌خواهند در هوای پاک زندگی کنند ولی بر پایه محاسبه سود شخصی هرگز حاضر نمی‌شوند هزینه آنرا - استفاده نکردن از ماشین شخصی - بپردازند. در زندگی اجتماعی چنین مواردی فراوان یافت می‌شود. به عبارت دیگر، روابط اجتماعی پایدار، منسجم و سالم، پیش‌نیاز و سنگ بنای جامعه است. اما این روابط امروزه بسیار تضعیف شده‌اند. البته علوم اجتماعی از

در زندگی اجتماعی موقعیت‌های فراوانی وجود دارد که اگر اعضای جامعه همکاری کنند به سود همه آنها خواهد بود. ولی معمولاً آنها با نوعی محاسبه سود شخصی به این نوع همکاری تن در نمی‌دهند و بر مبنای این محاسبه سود شخصی تصمیم به کناره‌گیری، طفره‌روی و فرصت‌طلبی می‌گیرند؛ مثلاً همه

هماهنگی یک گروه سرودخوانی نشان می‌دهد که چگونه همکاری داوطلبانه می‌تواند ارزشی بیافریند که هیچ فردی هر قدر هم که ثروت و حيله داشته باشد، نمی‌تواند به تنهایی آنرا ایجاد کند. در جامعه مدنی انجمن‌ها افزایش می‌یابند، عضویت‌ها متداخل می‌شوند و مشارکت به عرصه‌های بیشتری از زندگی اجتماعی تسری می‌یابد. قرارداد اجتماعی که چنین همکاری را در جامعه تقویت می‌کند نه قانونی، بلکه اخلاقی است. مجازات نقض این قرارداد، جزائی نیست، بلکه اخراج از شبکه همبستگی و همکاری می‌باشد [۱].

در جوامع ابتدایی و در برخی موارد دیگر پیوندهای خویشاوندی، خونی و قومی محدود می‌توانند نقش مؤثرتری در غلبه بر محاسبات سود شخصی داشته باشند. ولی در جوامع گسترده امروزی، این‌گونه پیوندها کارساز نیستند. به همین دلیل با توسعه اقتصادی، اهمیت سرمایه اجتماعی برای جلوگیری از خودکامگی، خود محوری و خودخواهی مفرط و پامال کردن حقوق دیگران در راستای منافع خود، افزایش می‌یابد. برخی پژوهشگران به روند فرسایشی سرمایه اجتماعی موجود برای جوانان طی چند دهه اخیر، هم در درون و هم بیرون از خانواده، اشاره دارند که توأم با رشد فردگرایی و تقدم مصالح فردی بر منافع جمعی بوده است [۲]. در این میان با دقت در ساخت هرم سنی جامعه ایران می‌توان دریافت که چه گروهی بیشتر در معرض این بحران قرار دارند. مسئله به آنجا باز می‌گردد که رشد انفجار آمیز جمعیت در اوایل دهه ۶۰ شمسی در کشور، باعث افزایش چشم‌گیر افراد واقع در گروه سنی جوان در دو دهه گذشته بوده، بطوری که نسبت جمعیت جوان به کل جمعیت در کشور در حال افزایش بوده است [۳].

بدو تولد خود دل‌مشغول مسئله تزلزل روابط اجتماعی بوده‌اند. دورکیم^۱ در نظریه آنومی، مارکس^۲ در نظریه بیگانگی، تونیس^۳ درگمین شافت^۴ و گزل شافت^۵، و وبر^۶ در نظریه بوروکراسی، همگی به این مسئله پرداخته و عواملی مانند تقسیم کار فزاینده، سلطه عقلانیت ابزاری، احتیاط در روابط اجتماعی و دلزدگی را از جمله عواملی بر شمرده‌اند که در این فرآیند دخیلند، اما در دهه‌های اخیر دانشمندان علوم اجتماعی تفسیر جدیدی از این مشکل ارائه کرده‌اند که بر مفهوم سرمایه اجتماعی متکی است. سرمایه اجتماعی همچون سرمایه انسانی (یعنی ابزار و آموزش‌هایی که بهره‌وری فردی را افزایش می‌دهد) به ویژگی‌های سازمان اجتماعی از قبیل شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد اشاره دارند که هماهنگی و همکاری برای کسب سود متقابل را تسهیل می‌کنند.

سرمایه اجتماعی سود سرمایه‌گذاری در زمینه سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی را افزایش می‌دهد. در جامعه‌ای که از نعمت سرمایه اجتماعی چشمگیری برخوردار است، همکاری آسان‌تر خواهد بود

اهداف تبیینی

- آزمون رابطه‌های مختلف میان میزان سرمایه اجتماعی و متغیرهای مستقل تحقیق؛
- بررسی ساز و کارهای تأثیرگذاری عوامل مختلف بر میزان سرمایه اجتماعی.

اهداف کاربردی

- ارائه راهکارهای عملی برای تقویت و افزایش میزان سرمایه اجتماعی؛
- ارائه رهنمودهایی به سازمان‌های ذیربط برای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری اجتماعی در آینده.

طرح مسئله

- 1- Durkhiem
- 2- Marx
- 3- Tonnies
- 4- Gemeinschaft
- 5- Geselleschaft
- 6- Weber

روش کار

تعریف مفهومی و عملیاتی سرمایه اجتماعی: سرمایه اجتماعی به عنوان دارایی اجتماع و نه فرد مورد سنجش قرار می‌گیرد. سرمایه اجتماعی، منابع ساختاری در شبکه و روابط اجتماعی است که کنش‌های خاصی را در ساختار اجتماعی تسهیل می‌کند. منظور از سرمایه اجتماعی، دارایی سرمایه‌ای برای فرد است که شامل شبکه روابط و کیفیت روابط شخصی می‌باشد. کیفیت روابط نیز اعتماد متقابل و هنجارهای عمل متقابل را در بر می‌گیرد. پس سرمایه اجتماعی دو بعد دارد: روابط و هنجارها.

روابط: پیوندهای عینی بین افراد است که بر ارتباطات و تماس‌های افراد با یکدیگر دلالت دارد. در اینجا منظور از شبکه روابط، میزان مشارکت افراد در فعالیت‌های گوناگون است. مشارکت «به معنای شرکت فعالانه افراد در حیات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و به طور کلی در تمامی ابعاد حیات است» [۴]; مشارکت می‌تواند دو گونه رسمی و غیر رسمی داشته باشد. (مشارکت غیررسمی: منظور شرکت در گروه‌ها و انجمن‌هایی است که غیر دولتی بوده، جنبه خودجوش دارند و سازماندهی آنها مردمی و غیر رسمی است). بعد دوم سرمایه اجتماعی **هنجارهای عمل متقابل** است. که بر دو نوعند: هنجارهای اعتماد و هنجارهای همیاری

- اعتماد: اعتماد متقابل به منزله داشتن حسن ظن به دیگران در روابط بینابین و بیانگر قابل اعتماد بودن، صداقت‌داشتن و پایبندی به قول و قرارها در بین اعضای شبکه می‌باشد. اعتماد را بر اساس نظر استون، در سه بعد (حوزه غیر رسمی، عمومی و نهادی) بررسی خواهیم نمود.

- همیاری: اینکه آیا فرد در طول سال گذشته در انواع معینی از فعالیت‌های خیریه‌ای مشارکت داشته است.

روش پژوهش

سن تعریف‌شده‌ی جوانی ۱۵ تا ۲۵ سالگی است. اما ما در تحقیق حاضر حد پائین سن جوانی را ۱۸ سالگی در نظر گرفته‌ایم که سنجش متغیر تحصیلات (حداقل دیپلم) راحت‌تر باشد و از طرف دیگر با توجه به شرایط خاص جامعه ایران، از جمله بالا رفتن سن اشتغال، حد بالای سن جوانی را ۲۹ سالگی قرار داده‌ایم. بنابراین جامعه آماری پژوهش حاضر را افراد ۱۸ تا ۲۹ ساله‌ی ساکن شهر ایلام تشکیل می‌دهد و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۴۰۰ نفر تعیین شده است.

روش نمونه‌گیری این تحقیق، نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای است. تعداد کل خوشه‌ها (بلوک‌ها) ۱۵۳ خوشه و تعداد خوشه‌های نمونه ۴۰ خوشه و حجم نمونه هر خوشه ۱۰ نفر بوده است. گردآوری داده‌ها از طریق پرسشنامه انجام گرفته است.

جهت رسیدن به اعتبار سوالات این تحقیق، ابتدا از طریق اعتبار صوری اقدام شده است. سوالات با توجه به فرآیند شاخص طرح شد و بعد از تدوین سوالات با مراجعه به داوران شامل اساتید راهنما و مشاور و پژوهشگرانی که سابقه‌ی تحقیق داشتند، به رفع نواقص سوالات و پرسشنامه پرداخته شد و در عین حال به اعتبار سازه‌ای یا نظری، یعنی ایجاد ارتباط بین گویه‌ها با چارچوب نظری توجه شد. رایج‌ترین شیوه برای سنجش میزان پایایی مقیاس‌های ساخته‌شده، ضریب آلفای کرونباخ است [۵]. برای تک‌تک متغیرها این ضریب انجام گرفت که بین ۰/۷۰ تا ۰/۸۰ در نوسان بودند؛ به عبارتی دیگر دارای پایایی متوسط بودند.

یافته‌ها

۱- سن: یافته‌های جدول نشان می‌دهد که I پیرسون بدست‌آمده (۰/۱۵۵-) با sig (۰/۰۰۳) معنی‌دار است. علامت منفی در این رابطه معکوس بودن آن را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر در این تحقیق ثابت شده است که هر چه سن افراد بالاتر رود، میزان سرمایه اجتماعی کمتر می‌شود.

جدول شماره ۱ بررسی ارتباط متغیر وابسته با متغیرهای مستقل

متغیر مستقل	متغیر وابسته	آزمون آماری	میزان رابطه	سطح معنی داری
سن	سرمایه اجتماعی	R پیرسون	-/۱۵۵	/۰۰۳ تایید
جنس	سرمایه اجتماعی	کای اسکوئر	۲۹/۶۹	/۰۰۰ تایید
تحصیلات	سرمایه اجتماعی	گاما	-/۰۴۱	/۶۳۲ رد
دینداری	سرمایه اجتماعی	گاما	/۷۷۴	/۰۰۰ تایید
مشارکت عضو خانواده	سرمایه اجتماعی	T	۱۰/۵۳۵	/۰۰۰ تایید
میزان اقامت	سرمایه اجتماعی	R پیرسون	/۲۶۹	/۰۰۰ تایید
استفاده از رسانه	سرمایه اجتماعی	R پیرسون	/۲۴۳	/۰۰۰ تایید
اشتغال	سرمایه اجتماعی	T	۶/۷۰۷	/۰۳۵ رد
پایگاه اجتماعی-اقتصادی	سرمایه اجتماعی	گاما	/۴۸۹	/۰۰۰ تایید

بین تحصیلات و سرمایه اجتماعی می‌باشد، مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

۴- دینداری: با توجه به مقادیر بدست آمده برای آماره‌های ترتیبی، d سامرز (۰/۵۴۷)، گاما (۰/۷۷۴) و کندال تا او بی (۰/۵۴۷) و سطح معنی‌داری‌شان، می‌توان گفت که بین سطح دینداری جوانان با میزان سرمایه اجتماعی آنان رابطه معنی‌داری وجود دارد. یعنی هرچه میزان دینداری فرد بیشتر باشد، بر میزان سرمایه اجتماعی او افزوده می‌شود.

۵- مشارکت رسمی اعضای خانواده: نتایج آزمون t برای دو نمونه مستقل نشان می‌دهد مقدار t بدست آمده (۱۰/۵۳۵) با sig (۰/۰۰۰) در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنادار است. بررسی میانگین دو گروه نمونه نشان می‌دهد که میانگین سرمایه اجتماعی در افرادی که خانواده‌شان مشارکت رسمی دارند، بالاتر است.

۶- میزان اقامت در شهر، یکی دیگر از فرضیه‌های تحقیق، رابطه بین میزان اقامت و میزان سرمایه اجتماعی می‌باشد. یافته‌های جدول نشان می‌دهد که I پیرسون بدست آمده (۰/۲۶۹) با sig (۰/۰۰۰) معنی‌دار است و با افزایش میزان اقامت، میزان سرمایه اجتماعی افزایش می‌یابد.

۷- استفاده از رسانه: یافته‌های جدول نشان می‌دهد که I پیرسون بدست آمده (۰/۲۴۳) با sig (۰/۰۰۰) معنی‌دار است. به عبارت دیگر، جوانانی که میزان بیشتری از وقت خود را با رسانه‌ها می‌گذرانند، از میزان سرمایه اجتماعی بیشتری برخوردار می‌باشند.

۸- اشتغال: مقدار کای اسکوئر بدست آمده، ۶/۷۰۷ با توجه به سطح معناداری ۰/۰۳۵ مورد قبول است، می‌توانیم بگوییم که بین اشتغال و میزان سرمایه اجتماعی جوانان، رابطه معنی‌دار آماری وجود دارد. در نتیجه افراد شاغل نسبت به افراد غیر شاغل و بیکار از میزان سرمایه اجتماعی بیشتری برخوردارند.

۲- جنس: بررسی میانگین دو گروه نمونه مردان و زنان نشان می‌دهد که مردان از نظر سرمایه اجتماعی، میانگین بیشتری را به خود اختصاص داده‌اند. پس فرضیه ما مبتنی بر وجود رابطه بین جنس با میزان سرمایه اجتماعی تأیید می‌شود.

۳- تحصیلات: با توجه به مقادیر بدست آمده برای آماره‌های ترتیبی و سطح معنی‌داری آنها، می‌توان گفت که بین سطح تحصیلات پاسخگویان، با میزان سرمایه اجتماعی آنان رابطه معنی‌داری وجود ندارد بنابراین یکی از فرضیه‌های این تحقیق که رابطه

۹- پایگاه اجتماعی - اقتصادی: باتوجه به مقادیر بدست‌آمده برای آماره‌های ترتیبی و سطح معنی‌داری‌شان، می‌توان گفت که بین پایگاه پاسخگویان با سرمایه اجتماعی آنان، رابطه معنی‌داری وجود دارد. یعنی جوانانی که دارای پایگاه اجتماعی - اقتصادی بالاتری بوده‌اند، از میزان سرمایه اجتماعی بیشتری برخوردار می‌باشند.

بحث

بورديو اولین کسی است که تحلیل منظمی از سرمایه اجتماعی به دست داده و آن را حاصل انباشت منابع بالقوه یا بالفعلی تعریف کرده است که مربوط به مالکیت یک شبکه با دوام، از روابط کم و بیش نهادینه‌شده، در بین افرادی است که با عضویت در یک گروه ایجاد می‌شود.

فوکویاما در سطح کلان و در ارتباط با رشد و توسعه اقتصادی به بررسی سرمایه اجتماعی می‌پردازد.

کلمن سازمان اجتماعی را پدیدآورنده سرمایه اجتماعی می‌داند و سرمایه اجتماعی را بر حسب کارکرد آن تعریف می‌کند.

افه و فوش؛ اعتماد، آگاهی و توجه به حوزه‌های عمومی، سیاسی، اجتماعی و مشارکت‌های انجمنی را به عنوان عناصر مفهومی سرمایه اجتماعی دیده‌اند. عده‌ای آن را شامل هنجارها، کیفیت روابط اجتماعی و اعتماد به دوستان و آشنایان، اعتماد تعمیم‌یافته و اعتماد نهادی دانسته‌اند.

افراد دیگری مانند پاتنام نیز ترکیبی از تعاریف عملیاتی فوق را برای سرمایه اجتماعی و سنجش آن مد نظر گرفته‌اند. در این تحقیق سعی شده است که تعدادی مفاهیم عملیاتی در بررسی سرمایه اجتماعی بکار گرفته شود.

مجموعه عناصر مفهومی سرمایه اجتماعی در این تحقیق: مشارکت غیر رسمی (همیارانه و خیریه‌ای و مذهبی)، مشارکت رسمی، اعتماد (حوزه عمومی، غیر

رسمی و نهادی) می‌باشد و میانگین نمره آنها سرمایه اجتماعی فرد را تشکیل می‌دهد.

آماره‌های توصیفی برای گویه‌های مشارکت همیارانه نشان می‌دهد، بیشترین میانگین را پرداخت کمک و صدقه به افراد نیازمند به خود اختصاص داده است. برای مشارکت مذهبی، بیشترین میانگین را شرکت در مراسم روضه‌خوانی و عزاداری در مسجد به خود اختصاص داده است و همچنین برای مشارکت انجمنی بیشترین میانگین را شرکت در انجمن‌های علمی به خود اختصاص داده است.

آماره‌های توصیفی برای گویه‌های اعتماد خانوادگی نشان می‌دهد، بیشترین میانگین را اعتماد به مادر در خانواده به خود اختصاص داده است، و درحوزه غیر رسمی، بیشترین میانگین را اعتماد به دوستان، به خود اختصاص داده است. در حوزه عمومی، بیشترین میانگین را اعتماد به قول و قرار مردم، به خود اختصاص داده است. همچنین در حوزه اعتماد نهادی، بیشترین میانگین را اعتماد به مدارس، به خود اختصاص داده است.

در مجموع می‌توان گفت که سرمایه اجتماعی ۱۳/۵ درصد از پاسخ‌گویان در حد پایین، ۳۵/۱ درصد متوسط و ۵۱/۴ درصد در سطح بالا بوده است. بر طبق نتایج بدست‌آمده از این تحقیق، ۴۷/۵ درصد از جامعه نمونه مورد بررسی را مردان و ۵۲/۵ درصد از افراد مورد بررسی را زنان تشکیل می‌دهند.

۳۵ درصد از پاسخگویان در گروه سنی ۱۸-۲۱ سال قرار دارند. ۳۷/۵ درصد در گروه سنی ۲۲-۲۴ سال و ۲۷/۵ درصد در گروه سنی بالای ۲۴ قرار دارند. میانگین سن ۲۲/۹ و منحنی توزیع سن برای پاسخگویان چولگی به سمت گروه‌های سنی پایین دارد.

بر طبق نتایج پژوهش ۷۵ درصد از پاسخگویان را افراد مجرد و ۲۵ درصد جمعیت مورد بررسی را افراد متأهل تشکیل می‌دهند. با توجه به چولگی شدید جامعه مورد بررسی به گروه‌های سنی پایین‌تر، اختصاص

سالگی عضویت یگانه و ۳۰-۵۹ سالگی، عضویت چندگانه است و در مقابل جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر در انجمن‌ها حضور کمتری دارند [۶].

۲- آموزش و تحصیلات: براساس مطالعات، افزایش حضور، میزان اعتماد و کوشش در حل مسائل محلی، در بین افراد با تحصیلات کالج و ارتباط اجتماعی در بین افراد تحصیلکرده بیشتر است، و بین سال‌های رسمی آموزش در مدرسه و سرمایه اجتماعی رابطه مستقیمی می‌باشد و این موضوع تا حدودی ناشی از محیط‌های نهادی مدارس و دانشگاه‌ها در تشویق افراد به انجمن‌پذیری در جهت تعاون و هم‌پاری است [۷].

۳- جنس: میزان مشارکت بیشتر مردان نسبت به زنان در نیروی کار، باعث افزایش مشارکت‌های رسمی آنان نسبت به زنان می‌گردد. ضمن اینکه جنسیت بر نوع عضویت در انجمن‌ها تأثیر می‌گذارد، به گونه‌ای که زنان بیشتر عضو انجمن‌های خدماتی- خیریه‌ای، کلیسای، اولیا و مریبان و انجمن‌های فرهنگی می‌شوند و مردان علاقمند به فعالیت در انجمن‌های سیاسی هستند.

۴- دین باوری و تعهد دینی: رابطه مستقیمی با سرمایه اجتماعی دارد؛ زیرا سازمان‌های دینی نقش میانجی را در فعالیت‌های دینی ایفا می‌کنند. از آنجاکه ادیان از نشست‌های عمومی و از مراسم و مناسک برخوردارند، باعث توسعه شیوه همکاری و تعاون و آگاهی از مسائل اجتماعی می‌گردند و ادیانی که بیشتر از مراسم و مناسک عمومی برخوردارند، در افزایش سرمایه اجتماعی نقش بیشتری ایفا می‌کنند [۸].

۵- مشارکت رسمی یکی از اعضای خانواده: افرادی که در خانواده‌هایی هستند که خانواده آنان با کمک دیگران به حل مشکلات اجتماعی مبادرت ورزیده و مشارکت اجتماعی فعال داشته‌اند، از سهم و میزان بیشتری در سرمایه اجتماعی برخوردارند [۹].

۶- میزان اقامت در شهر و مهاجر بودن یا نبودن: افراد که از سن ۱۶ سالگی در شهر محل تحقیق اقامت

درصد بیشتری از نمونه مورد مطالعه به افراد مجرد منطقی به نظر می‌رسد.

درباره متغیر میزان تحصیلات، ۱۳ درصد از پاسخ‌گویان تحصیلات زیر دیپلم و یا دیپلم داشته‌اند. ۵۳/۲ درصد تحصیلات فوق دیپلم و یا لیسانس داشته‌اند و بقیه ۳۳/۸ درصد تحصیلات بالای فوق لیسانس داشته‌اند. نما و میانه توزیع تحصیلات متوسط، لیسانس است.

براساس متغیر اشتغال، ۳۲/۵ درصد پاسخ‌گویان نمونه در تحقیق، شاغل و بقیه ۶۷/۵ درصد، غیر شاغل و یا بیکار بوده‌اند.

در متغیر استفاده از رسانه، بیشترین میانگین را استفاده از تلویزیون ایران و روزنامه‌ها و مجلات، رده بعدی را به خود اختصاص داده‌اند.

برای متغیر دینداری، ۲۰/۰ درصد از پاسخ‌گویان میزان دینداری خود را پایین اعلام داشته‌اند. ۳۲/۵ درصد متوسط و ۴۷/۵ درصد در سطح بالا بوده‌اند.

از لحاظ پایگاه اقتصادی- اجتماعی، ۶۲/۰ درصد از پاسخ‌گویان از لحاظ پایگاه، در رده پایین؛ ۲۵ درصد در رده متوسط؛ و تنها ۱۲/۵ درصد بر اساس اعلام خود در رده بالا قرار می‌گیرند. بیشترین فراوانی را رده پایین به خود اختصاص داده است.

براساس میزان درآمد که به صورت پرسش باز مطرح شده است، ۳۰ درصد از پاسخ‌گویان از لحاظ درآمد در رده پایین، ۶۲/۵ درصد در رده متوسط و تنها ۷/۵ درصد بر اساس اعلام خود در رده بالا قرار می‌گیرند. بیشترین فراوانی را رده متوسط به خود اختصاص داده و میانه رده متوسط است. میانگین درآمد به صورت فاصله‌ای ۲۸۰۰۰۰ تومان بوده است. توزیع درآمد بین پاسخ‌گویان، چولگی به سمت درآمدهای پایین دارد.

دیدگاه‌های عوامل مؤثر بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی:

۱- سن: برخی از تحقیقات نشان داده است که ارتباط سن و انجمن‌پذیری و مشارکت‌های اجتماعی بصورت رابطه معکوس است. به گونه‌ای که از سن ۱۸-۲۹

داشته‌اند، از میزان مشارکت اجتماعی بالاتری برخوردار بوده‌اند و اندازه شهر محل اقامت نیز در میزان مشارکت اجتماعی تأثیرگذار است.

۷- خواندن روزنامه و مجله و تماشای تلویزیون: در تحقیقات تأثیر دوزخ رسانه بر اعتماد عمومی بررسی شده که تلویزیون رابطه معناداری نداشته است و خواندن روزنامه از طریق آگاهی‌دادن به مردم از وضعیت جامعه خود، باعث افزایش اعتماد گردیده است [۱۰].

۸- درآمد خانوار: افراد دارای درآمد متوسط و بالا آشنایی بیشتری با فعالیت‌های انجمنی دارند، که این موضوع ناشی از تجربه و سن و یا مهارت‌های سازمانی آنهاست. البته در نقطه مقابل، این فرض وجود دارد که درآمد بالا باعث می‌شود که هزینه فرصت و زمان برای این‌گونه افراد مهم باشد و درآمد بالا باعث می‌شود که آنچه از طریق انجمن دست‌یافتنی است، از طریق پول و خرید بدست آید و به زعم بوردیو، پول و سرمایه اقتصادی جایگزین سرمایه اجتماعی می‌شود.

۹- برخی از تحقیقات نشان داده است که افراد در مشاغلی که بیشتر اجتماعی بوده‌اند، براساس نمره اجتماعی بودن مشاغل، که در تحقیقات بدست آمده است؛ از سرمایه اجتماعی بیشتری برخوردارند.

نتیجه‌گیری

نتایج را می‌توان به سه بخش نظری، روشی و عملکردی تقسیم نمود:

الف) بخش نظری: ۱- در بین مدل‌های نظری عوامل مؤثر بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی، بهتر است مدل‌هایی انتخاب شوند که سرمایه اجتماعی را هم به گونه ذهنی- شناختی (اعتماد، هنجارهای همیاری) و هم به صورت عینی (مشارکت اجتماعی) تعریف کرده‌اند.

۴- از آنجا که پایگاه اجتماعی و اقتصادی رابطه مستقیمی با سرمایه اجتماعی دارد، بنابراین هرگونه برنامه‌ریزی

۲- از آنجا که در برخی مدل‌های نظری تعاریف سرمایه اجتماعی به جنبه‌ای از سرمایه اجتماعی به تنهایی مانند اعتماد و یا مشارکت می‌پردازند، بنابراین برای همه عناصر مفهومی سرمایه اجتماعی استفاده از ترکیب مدل‌های نظری پیشنهاد می‌شود.

ب) بخش روشی: ۱- سنجش مفهوم سرمایه اجتماعی در طرح‌های مطالعات ملی، بصورت دوره‌ای توصیه می‌شود، به گونه‌ای که بتوان روند سرمایه اجتماعی را در طول زمان بررسی کرد. ضمن اینکه عناصر مفهومی سرمایه اجتماعی جزء متغیر مهم در سایر مدل‌های نظری اجتماعی است و در اشتراک با سایر متغیرها، قابلیت سنجش سایر مفاهیم اجتماعی را دارد.

۲- بررسی رابطه سرمایه اجتماعی در ایران با ابعاد گوناگون توسعه در سطح تحلیل خرد، میانه و کلان احساس می‌گردد.

۳- عملیاتی‌نمودن سنجش مفهوم سرمایه اجتماعی در سطح فردی، خانوار، محله، روستاها و سازمان‌ها مورد نیاز می‌باشد تا بتوان به مطالعه تأثیر سرمایه اجتماعی در سطوح مختلف پرداخت.

ج) بخش عملکردی: ۱- لازم است برنامه‌ریزی جامعه‌ی غیر رسمی خیریه‌ای برای نسل جوان صورت گیرد.

۲- باور دینی و تعهد دینی نقش مؤثری بر رشد عناصر مفهومی سرمایه اجتماعی دارد به گونه‌ای که در صورت انتقال صحیح باورهای دینی و تعهدات دینی به جامعه بخصوص جوانان، این امر باعث افزایش سرمایه اجتماعی می‌گردد.

۳- افراد شاغل نسبت به دیگران از اعتماد بالاتری برخوردارند و اشتغال‌زایی علاوه بر سایر تاثیرات مفیدی که دارد، باعث افزایش مشارکت رسمی و آگاهی و توجه نسبت به امور عمومی و در کل، افزایش سرمایه اجتماعی می‌شود.

و حرکتی در جهت کاهش شکاف‌های اقتصادی و اجتماعی و قطبی‌شدن جامعه که باعث گسترش طبقه

دقیقی برای رشد و ارتقاء مشارکت رسمی در بین زنان صورت گیرد.

با توجه به نتایج بدست آمده از این پژوهش، می‌توان گفت که برای افزایش سرمایه اجتماعی، احتیاج به برنامه‌ریزی‌های میان‌مدت و بلندمدت می‌باشد، که اگر برنامه‌ریزی به صورت درست تهیه و اجرا شود، علاوه بر افزایش یکی از عوامل مهم نرم‌افزاری توسعه‌یافتگی، می‌توان زمینه را برای کاهش مسائل اجتماعی فراهم کرد.

متوسط شود، افزایش سرمایه اجتماعی در جامعه را به‌همراه خواهد داشت.

۵- چون مشارکت‌های رسمی و غیررسمی با یکدیگر همبستگی معناداری دارند، بنابراین به منظور تقویت و رشد و گسترش مشارکت‌های رسمی می‌توان از طریق عرصه‌های عمومی مشارکت‌های غیررسمی، مانند برپایی مناسک و مراسم مذهبی، برای تشویق مشارکت‌های رسمی، استفاده نمود.

۶- زنان در مشارکت رسمی، از میزان کمتری نسبت به مردان برخوردار هستند و لازم است برنامه‌ریزی

منابع

- ۱- دل افروز محمد تقی، در ترجمه: دموکراسی و سنت‌های مدنی، پاتنام، رابرت، چاپ اول، تهران، وزارت کشور، ۱۳۸۰: ۳۱۰ تا ۳۱۳.
- ۲- شارع پور، محمود، فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن، شماره ۳ نامه انجمن جامعه‌شناسان ایران، تهران، انجمن جامعه‌شناسی ایران، ۱۳۸۰: ۱۰۷ تا ۱۰۹.
- ۳- سالنامه آماری ۱۳۸۵ و قبل از آن، تهران، مرکز آمار ایران، ۱۳۸۷.
- ۴- ساروخانی باقر، درآمدی بردایره المعارف علوم اجتماعی، تهران، کیهان، ۱۳۷۰: ۲۵۱.
- ۵- نایبی هوشنگ، ترجمه در: پیمایش در تحقیقات اجتماعی، دواس، دی ای، تهران، نشر نی، ۱۳۸۳: ۲۲۳.
- 6- Offe, Claus & Fuchs, Susanne A decline of social capital? The German case, published in Putnam, R (2002) Oxford university press, 2002: 153-157
- 7- Narayan, D & Woolcock, M social capital, Development Theory, Chicago Read Mc Nally, 2000: 142-143
- 8- Lin, N, social Resources and Instrumental Action. PP.131-45 in social structure and Network Analysis. P.V marsdena and N. Lin, 1999: 209
- 9- Krishna, A & Uphoff, N, Mapping and measuring social capital through assessment of collective action to conserve and develop water sheds in Rajasthan, India, published in Grootaert, C and Basteelear T (2002) The Rol of social capital in development. Cambridge university Press, 2002; 115- 118
- 10- rueaberg, J & Baron, R. A Behavior in organization. New Jersey, 2000: 105

Investigation of Effectives Factors upon the Formation of Social Capital among the Ilamian Youth

Kasani K.¹, Kasani A.²

1. Corresponding author: MA on Social Welfare Planning

2. Postgraduate on Epidemiology

ABSTRACT

Background and Objectives: Social capital is one of the main factors that influences on the social and welfare development.

This research discusses the influential factors in forming social capital among the youths who are 18 to 29 in Ilam city. The method of studying in this research is the method: kind of surveying in which the questionnaire has been applied the sample population is 400 people. That the cluster sample from the kind of multi phases has been applied for selecting them.

Results: The result shows that all of the variables have a meaningful relation with the social capital except education and occupation on the whole.

Seven hypotheses are confirmed out of nine, and one hypothesis is rejected. It means that there is no meaningful relation between social capital and education and occupation

Discussion: on base of researches have already shown that all of the variables have a meaningful relation with the social capital and their theories have been used in this research.

Results: in order to increase social capital is planning in the field of formal and informal participation for young generation should be done. According to effect of immigration on social capital planning should be done for prevention of immigration to cities.

Key words: Education, Formal Participation, Gender, Occupation, Religiousness, Social Capital